

PODZEMÍ KOSTELA SV. JANA KŘTITELE V DOLNÍCH CHABRECH ZASYPÁNO

Románský kostel Stětí sv. Jana Křtitele, vystavěný na malém návrší v centru Dolních Chabech (Praha 8), se dostal do povědomí laické i odborné veřejnosti nejen zachovanými románskými malbami, ale především fragmenty stavebních konstrukcí dochovanými pod podlahou kostela. Ty byly odkryty v letech 1974 a 1975 archeologickým výzkumem (Zd. Dragoun a M. Tryml), vyvolaným celkovou rekonstrukcí kostela. Pod podlahou jeho interiéru zjistil výzkum pozůstatky empory stojícího kostela a v torzech starších zdív identifikoval základové partie tří starších staveb, z nichž ta, která stavbu stojícího kostela bezprostředně předcházela, měla podobu rotundy.¹ Návrh na prezentaci nálezů byl schválen velkou komisí svolanou na výzkum v roce 1974. Kromě zdí objevených staveb byl v terénu ponechán i blok terénu se stratigafií nejstarších dochovaných podlah. Po jistém váhání a následných konzultacích byla konzervována pouze malá část zdiva (Silgelem?) a ostatní nálezy byly ponechány ve stavu, v jakém byly odkryty. Projekt prezentace odkrytých fragmentů zpracovali v 1976 arch. J. Malý a arch. R. Ječný z Pražského stavebního podniku, práce v terénu byly dokončeny o dva roky později.

Podle projektu bylo zastropení nálezů v kostele vyřešeno překrytím středu kostela odklopnými deskami z 5 cm silných dubových prvků, zatímco v širokých pásech při stěnách byla položena pálená dlažba. Byl tedy zvolen

v podstatě stejný systém jako o něco dříve při prezentaci nálezů v kostele na Pankráci,² kde pro nedostatek výškového prostoru mezi terénem a podlahou bylo vybudováno do terénu vyhloubené pozorovací stanoviště. Vzhledem k nedostatku financí (ze spisů vyplývá, že hlavní roli při schvalování hrála skutečnost, že navržený postup byl téměř stejně nákladný jako zasypání a položení klasické podlahy) prostor pod podlahou nebyl osvětlen a především do něj nebyl vybudován vstup. Nezasypaný prostor pod podlahou byl přístupný prostým dílčím zvednutím dubových fošen.

Stejně jako na Pankráci se tedy ani v Chabrech nepředpokládaly hromadné návštěvy, v úvahu přicházely vlastně pouze návštěvy jednotlivců – odborníků a vážných zájemců. Pokud je možné zjistit, v prvních třiceti letech byli prakticky jedinými návštěvníky podzemí naši pracovníci, kteří prostory několikrát čistili. Teprve v poslední době, kdy se o stav kostela začalo zajímat místní občanské sdružení, byly nálezy pravidelně odkrývány a zpřístupněny.

Současný technický stav bohužel neodpovídá významu památky, zdivo starších substrukcí v některých partiích praská, drolí se a odpadává, v některých partiích dokonce hrozila jeho destrukce. Příčinou bylo pravděpodobně kolísání vlhkosti a teplot stejně jako skutečnost, že odkryté zdivo

Obr. 1. Praha 8-Dolní Chabry. Kostel sv. Jana Křtitele. Odkryté základy starších staveb. Uprostřed vyhloubený a cihlami obezděný prostor pozorovatelný (foto M. Pavýza, 2014).

1 DRAGON/TRYML (1977); DRAGON (2002).

2 TRYML (2008, 288).

Obr. 2. Praha 8-Dolní Chabry. Kostel sv. Jana Křtitele. Odstraňování podlahových desek v patřích nad patkou románského sloupu. Snímek dobře ukazuje zvolený způsob zastropení (foto M. Tryml, 2010).

v zimním období by teploty neměly klesat pod bod mrazu, nemělo by docházet ke skokovým změnám a upozornila také na nutnost pravidelného provětrávání interiéru kostela ve dnech, kdy je venkovní vlhkost nižší než interiérová.⁴

Ukázalo se také, že konzervace zdiva ve stavu, kdy už je rozrušeno, není možná. Paradoxně k nejohroženějším patřil blok zdiva, o němž se domníváme, že byl jako jediný po skončení výzkumu konzervován. Jediným možným řešením tak zůstala radikální změna přístupu – překrytí ohrožených konstrukcí geotextilií a zasypání. K tomuto řešení se po diskusi přiklonili i členové komise (památkáři, architekti, archeologové, statici a zástupci vlastníka), která se sešla na místě 30. září 2010. Poté byly získány prostředky na projekt, který uhradil grant udělený Pražským archeologickým fondem, a na základě projektu pak vlastník objektu, kterým je farnost na Proseku, požádala prostřednictvím Pražského arcibiskupství o grant na údržbu památek udělovaný Magistrátem hl. m. Prahy. Grant byl přidělen v roce 2014. Je nutné zdůraznit, že šlo vůbec o první grant

Obr. 3. Praha 8-Dolní Chabry. Kostel sv. Jana Křtitele. Základové zdivo druhé nejstarší stavby (foto M. Pavýza, 2014).

opatrně převrstveny vrstvou suchého zásypového štěrku (frakce 4–8 mm). V závěru prací byla znovu položena dosavadní dubová podlaha. V kostele tak vznikl až do definitivní úpravy podlahy provizorní stav. Při rekonstrukci podlahy považujeme za velmi žádoucí ponechat přístupnou alespoň partii s atraktivní patkou románského sloupu někdejší tribuny a s částmi dochovaných podlah. I tuto otázku řešili členové zmíněné komise z roku 2010 a na její doporučení i posléze zpracovaný projekt. Zamítnuty byly návrhy na vybudování skleněného podlahového okna i pohledové studny se zábradlím, akceptováno bylo řešení s ocelovým roštem vloženým do podlahy

naměřených údajů konstatoval ing. Martin Dvořák ve vypracované technologické zprávě,³ že úroveň relativní vlhkosti se pohybovala v intervalu 65–80 %, přičemž optimální úroveň je 55 ± 5 % a konstatoval že „*zmíněné hodnoty jsou nad rámec ideálního intervalu a je třeba zvážit další postup při jejich zachování... je nutné zabezpečit vyhovující úroveň teplot a relativní vlhkosti ... další možností je jejich zasypání*“. Zpráva současně uvádí, že

určený na řešení problému archeologické památky. Na přelomu září a října téhož roku bylo stavební firmou za stálého dohledu pracovníků archeologického odboru Národního památkového ústavu podzemí kostela zasypáno. Fragменты substrukcí byly nejprve pracovníky archeologického odboru začištěny, znovu dokumentovány fotograficky a nově 3D scannerem. Následně byly překryty separační geotextilií (200 g) a poté

3 DVOŘÁK (2008). Je nutné připomenout, že instalaci měřiče provedlo ústřední pracoviště NPÚ na podnět a ve spolupráci s OS Na ochranu památek v Dolních Chabrech.

4 Stejně jako u řady jiných venkovských kostelů je bohužel tento základní požadavek i v Dolních Chabrech ze strany vlastníka nerealizovatelný.

nad románskou patkou. U ní se předpokládá výrazné nasvětlení, takže by byla skrze okna roštu dobře viditelná. Zvedací rošt by současně umožnil čištění prezentovaného prostoru.

Závěrem pokládáme za nutné zdůraznit, že při všech akcích kolem kostela v dolních Chabrech byli velmi aktivní členové tamního Občanského sdružení na ochranu památek v Dolních Chabrech. Jejich spolupráce představovala vydatnou pomoc a podporu. Především v osvětové oblasti (informační tabule, dny otevřených dveří aj.) si bez aktivity členů sdružení lze dění kolem této prvořadě památky jen stěží představit.

Obr. 4. Praha 8-Dolní Chabry. Kostel sv. Jana Křtitele. Zdivo nejstarší odkryté stavby. Vlevo stav 1974, vpravo 2014 (foto M. Tryml).

LITERATURA

DRAGOUN 2002 — Zdeněk DRAGOUN: Praha 885–1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře. Praha 2002, 215–219.

DRAGOUN/TRYML 1977 — Zdeněk DRAGOUN / Michal TRYML: Předběžné výsledky archeologického výzkumu kostela sv. Jana Křtitele v Dolních Chabrech (Praha 8). In: Středověká archeologie a studium počátků měst. Praha 1977, 221–224.

DVOŘÁK 2008 — Martin DVOŘÁK: Odborné vyjádření č. 58-08-Dolní Chabry-kostel sv. Jana Křtitele ze dne 24. června 2008 (čj. 302/1370/2008). Nepublikovaný rukopis, Praha 2008. Uloženo: Technologická laboratoř ústředního pracoviště NPÚ.

TRYML 2008 — Michal TRYML: Břevnov, Pankrác a Dolní Chabry po třiceti letech. Zpráva o revizi. Zprávy památkové péče 68, 2008/4, 286–294.

Zdeněk Dragoun — Michal Tryml

Obr. 5. Praha8-Dolní Chabry. Kostel sv. Jana Křtitele. Přikrývání dochovaných konstrukcí geotextilií (foto M. Pavýza, 2014).

NOVĚ PROHLÁŠENÉ MOVITÉ KULTURNÍ PAMÁTKY NA ÚZEMÍ HL. M. PRAHY V ROCE 2013

V roce 2013 byl prohlášen poměrně omezený počet 11 movitých kulturních památek. Z toho se jedná o osm jednotlivých předmětů, pocházejících ze soukromého majetku, které z tohoto důvodu nebudou v článku citovány. Ministerstvo kultury prohlásilo zároveň tři objekty, mezi něž náleží skelet pilotní kabiny proudového dopravního letounu TU-134 a dva parníky – Vyšehrad a Vltava. Jim bude věnována následující stať.

Skelet pilotní kabiny proudového dopravního letounu TU-134A

Prohlášen za kulturní památku 6. 5. 2013 (rozhodnutí nabylo právní moci dne 29. 5. 2013), r. č. ÚSKP 105129

Vyroben v SSSR v roce 1974, materiál: duralová poloskořepina

Majitel: Czech Aviation Training Centre s. r. o., uložen v Hangáru B západní haly Letiště Václava Havla Praha

V Leteckém výcvikovém středisku – Czech Aviation Training Centre (do roku 2012 Výcvikové středisko Českých aerolinií) se zachoval unikátní skelet pilotní kabiny dvoumotorového proudového dopravního letounu typu TU-134A. Objekt byl navržen na prohlášení za kulturní památku Ing. Karlem Zeithammerem, CSc.¹ Proudové dopravní letouny Tupolev TU-134, které se začaly vyrábět

¹ Text vychází z níže uvedené literatury, zároveň zčásti cituje podnět k prohlášení objektu za kulturní památku. Za laskavou revizi textu vděčím Miloši Kvapilovi.

Obr. 1. Interiér kokpitu proudového dopravního letounu TU-134A, 1974 (foto P. Sojka, 2014).

v bývalém Sovětském svazu v pracovním kolektivu Andreje N. Tupoleva v 60. letech 20. století, byly od doby svého vzniku do počátku 90. let 20. století jedním z hlavních civilních dopravních strojů krátkého doletu v Sovětském svazu a státech východní Evropy. Celokovový samonosný dolnoplošník s prodlouženým trupem o délce 37 metrů, určený pro dopravu 76–84 osob a nákladu na krátkých a středních tratích, byl vybaven dvěma proudovými turbodmychadlovými motory typu Solovjev D-32-II, uloženými v zadní části trupu. Z původního letounu se do současnosti zachoval skelet přední části trupu s pilotní kabinou pro dva piloty a navigátora, tzv. kokpit, ve tvaru kónického zaobleného kužele, o průměru 2 metry a celkové délce tři metry. Skelet byl oddělen od trupu v průběhu 90. let 20. století po vyřazení letounu z provozu. Je dochována verze bez proskleného nosu se stanovištěm pro navigátora.

Interiér kokpitu obsahuje původní sedačky pro tříčlennou posádku, kompletní původní přístrojové vybavení z doby vzniku letounu, řídicí volanty a nožní pedály, všechny ovladače palivové a elektrické soustavy, hydrauliky, tlaku vzduchu a klimatizace, odmrazovacích zařízení, nouzového rozvodu kyslíku a dalších soustav. Kokpit je vybaven autopilotem, schopným přistát s letounem za podmínek kategorie II. ICAO (International Civil Aviation Organisation), což vyžaduje minimální dráhovou dohlednost 300 m a výšku oblačnosti 30 m. Letadlo disponuje klasickými navigačními přístroji na bázi elektromagnetických vln a směrů vůči pozemním majákům. Mezi původními přístroji nechybí např. umělý horizont, výškoměry, variometr, rychloměr, radiokompasy, motorové přístroje a ukazatele všech letadlových systémů. Přístrojové vybavení je zachováno zároveň i s původními štítky a popiskami z doby využívání v roce 1995. U ČSA bylo původně v rozmezí 70.–90. let

Obr. 2. Skelet pilotní kabiny proudového dopravního letounu TU-134A, 1974 (foto P. Sojka, 2014).

20. století evidováno 14 letounů typu TU-134A. Nově za kulturní památku prohlášený model TU-134A (sériové číslo 4323130), evidovaný pod imatrikulací OK-EFJ, který byl v provozu u ČSA v rozmezí let 1974–1995, je v současnosti jediným příkladem kompletně vybaveného a zachovaného typu letounu TU-134 na území České republiky (obr. 1, 2). Objekt je zachován v dobrém technickém stavu.

Parník Vyšehrad

Prohlášen 18. 7. 2013, (rozhodnutí nabylo právní moci dne 9. 8. 2013) r. č. ÚSKP 105167

Vyroben v roce 1937, projekt ing. Josef Huss, výroba loděnice v Ústí n. Labem, renovace: 1961, 1981–1982, 1992, 2006–2007

Materiál: ocelová konstrukce, parní stroj

Majitel: Pražská paroplavební společnost, a. s.

Současné kotviště: Rašínovo nábreží, 120 00, Praha 2-Nové Město

Obr. 3. Parník Vyšehrad, 1937
(foto Archiv Pražské paroplavební společnosti, a. s.).

V roce 2013 byly prohlášeny zároveň dva bočnokolesové nízkoponorové parníky Vyšehrad a Vltava, pozoruhodné doklady meziválečné výroby plavidel pro Českou paroplavební společnost.² První z nich, salonní dvoupalubový parník Vyšehrad (obr. 3), vedený ve své plavební historii rovněž pod názvy Antonín Švehla, Karlstein, T. G. Masaryk, Děvín a evidovaný v plavebním rejstříku pod č. 32101255, byl určen svým původním posláním pro odpolední a večerní zábavní plavby do Skochovic, později jezdil i na pravidelné lince z Prahy do Štěchovic. Loď o celkové délce 62 m, boční výšce trupu 2,3 m, šířce trupu 6,2 m, délce přes kolejnice 10,5 m, s výtlačkem plavidla 210 tun, byl plánován pro 800–885 osob, ale výjimečně dosahovala kapacity až 1200 lidí. Podpalubí je dispozičně rozděleno ve směru od přídi k zádi na kajutu lodníka, jídelnu, restauraci, kuchyň s výčepem, kotelnu, strojovnu, kajutu strojníka a kapitána, salón, „dámský“ salonek a zadní kajutu posádky. Na hlavní palubě jsou dva palubní salony, na volné přídi podélné lavice, jejichž původní stříška byla v roce 1939 demontována kvůli podplouvání nízkých mostů v Trnové a Davli. Parník je vybaven původním ležatým sdruženým parním strojem z roku 1937, vyrobeným v závodu ČKD Vysočany s využitím přímého vratného ventilového rozvodu Lenz. Parní kotel plavidla byl původně dvouplamencový, s válcovou konstrukcí na tlak páry 1,4 MPa a s výhřevnou plochou 62 m². V roce 1992 získal parník nový parní kotel z ČKD Praha. Loď disponuje patentními kolesy systému Morgan, obsahujícími osm natáčivých lopat o rozměrech 1,9 × 0,49 m, je vybavena zároveň patentním tříploutvým kormidlem od firmy Hitzler. Parník byl prvně zrekonstruován v roce 1961, kdy byly provedeny dílčí změny na jeho exteriéru. Tehdy bylo strojní vybavení a parní kotel zachováno původní. V letech 1981–1982 bylo zavedeno topení naftou či topným olejem. Poslední renovace proběhla v roce 1992, při níž parník získal kromě citovaného nového parního kotle z ČKD Praha i nové vybavení interiéru. V roce 2006–2007 získal dokormidlovací zařízení od firmy Verhaar.

² Technické údaje obou plavidel jsou citovány z Podnětu k prohlášení obou parníků.

Parník Vltava

Prohlášen 18. 7. 2013 (rozhodnutí nabylo právní moci dne 9. 8. 2013), r. č. ÚSKP 105168

Vyroben v roce 1940, projekt ing. Benbenek, výroba loděnice PRAGA v Praze-Libni, renovace: 1960, 1978, 1991, 2007

Materiál: ocelová konstrukce, parní stroj

Majitel: Pražská paroplavební společnost, a. s.

Současné kotviště: ostrov Kampa, 118 00 Praha 1-Malá Strana

Druhým příkladem je parník Vltava (obr. 4), vedený v plavebním rejstříku pod č. 32101853. Parník o celkové délce 53 m, šířce trupu 5,1 m, boční výšce trupu 2,3 m, šířce přes kolesnice 9,1 m a výtlačku 148 tun, se ukázal pro své menší rozměry příhodnější pro provoz na Vltavě. Původně byl určen pro dopravu 400 osob, později byl tento počet navýšen až na 650. Byl určen na linkový provoz na trase z Prahy do Štěchovic. Dispoziční řešení parníku bylo obdobné jako u parníku Vyšehrad s rozdílem chybějícího velkého salónu na hlavní palubě. V zadní části hlavní paluby, kryté po roce 1945 pevnou střechou, byl situován malý taneční parket, před kolesnicemi se ještě nacházel malý vyhlídkový salon či veranda. Loď disponovala dvouválcovým ležatým parním strojem, vyrobeným v ČKD Vysočany. Byla vybavena patentním tříploutvým kormidlem firmy Hitzler a bočními patentními kolesy systému Morgan. Parník byl prvně zrekonstruován v roce 1960, kdy získal nový palubní salon bez zásahu do strojního vybavení. V roce 1978 bylo zavedeno topení naftou či topným olejem. Další renovace proběhla v roce 1991, kdy došlo k opravě lodního trupu a interiérů, a instalaci nového úsporného parního kotle od firmy Thyssen-Henschel z Lince a Kasselu. Poslední renovace v roce 2007 zajistila návrat parníku do jeho původního stavu z roku 1940. Byl snesen palubní salon z roku 1960 a parník byl vybaven moderní plavební technikou – dokormidlovacím zařízením na přídi. V případě obou parníků Vyšehrad a Vltava se v současnosti jedná o jediné bočnokolesové parníky na území České republiky. Oba parníky jsou v současnosti stále v provozu jako tzv. restaurační lodě, při plavbách na objednávku a příležitostně na vyhlídkových plavbách v okolí Prahy.

Obr. 4. Parník Vltava, 1940 (foto Archiv Pražské paroplavební společnosti, a. s.).

LITERATURA

CVRKAL/KOLMANN 1995 — Milan CVRKAL / Petr KOLMANN: Tupolev Tu-134. Letectví a kosmonautika 71, 1995/1-4, 35-38.

DUFFY/KANDALOV 1999 — Paul DUFFY / Andrej KANDALOV: Tupolev, muž a jeho letadla. Praha 1999, 143-152.

HUBERT 1997 — Miroslav HUBERT: Dějiny plavby v Čechách. Díl II. Plavba strojním pohonem. Děčín 1997.

HUBERT 2012 — Miroslav HUBERT: Na Vltavě v Praze, jak bylo a jak je. Praha 2012.

HUBERT/BOR 1985 — Miroslav HUBERT / Michael BOR: Osobní lodě na Vltavě 1865-1985. Praha 1985.

KUNA 1993 — Zbyněk KUNA: Dopravní letadla světa. Praha 1993, 60.

OSTRÝ/RUSŇÁK 2013 — Štěpán RUSŇÁK / Artur OSTRÝ: Podnět k prohlášení parníků Vyšehrad a Vltava za kulturní památku. Praha 2013.

VICHTA 2008 — František VICHTA: Historie pražské paroplavby. Praha 2008.

WINCHESTER 2011 — Jim WINCHESTER (ed.): Encyklopedie moderních letadel, od civilních dopravních letounů až k nejnovějším vojenským letadlům. Praha 2011, 280–283.

ZEITHAMMER 2013 — Karel ZEITHAMMER: Podnět k prohlášení letounu TU-134 za kulturní památku. 2013.

<<http://letectvi.wz.cz/rusko/tu134/>>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Tupolev_Tu-134>

Hana Tomagová (Černá)

OPERATIVNÍ PRŮZKUMY A DOKUMENTACE PROVEDENÉ NPÚ ÚOP HMP V ROCE 2013

Ke dni 1. 1. 2013 byl na pražském pracovišti NPÚ zřízen samostatný, zatím jednočlenný referát výzkumů, průzkumů a dokumentace. Provádění operativního průzkumu a dokumentace (OPD) představuje podstatnou složku činnosti tohoto nově vytvořeného referátu. Za uvedené období bylo v rámci referátu vypracováno celkem 15 náleзовých zpráv OPD (autor Ladislav Bartoš). Další náleзовé zprávy OPD byly zhotoveny pracovníky jiných útvarů pracoviště v rámci plnění výzkumného cíle NPÚ *Výzkum nemovitých památek v ČR. Aktuální metodické otázky průzkumu a dokumentace, ohrožené druhy památek a jejich vybrané exempláře*. Na tomto úkolu se v období roku 2013 podíleli zejména Matouš Semerád z Odboru archeologie a Dorota Havlíková, Veronika Bartošová a Jana Červinková z Odboru památkové péče.

Náleзовé zprávy z níže uvedených akcí OPD jsou uloženy v Dokumentačním fondu pracoviště.

Praha 1-Staré Město, kostel svatého Jakuba

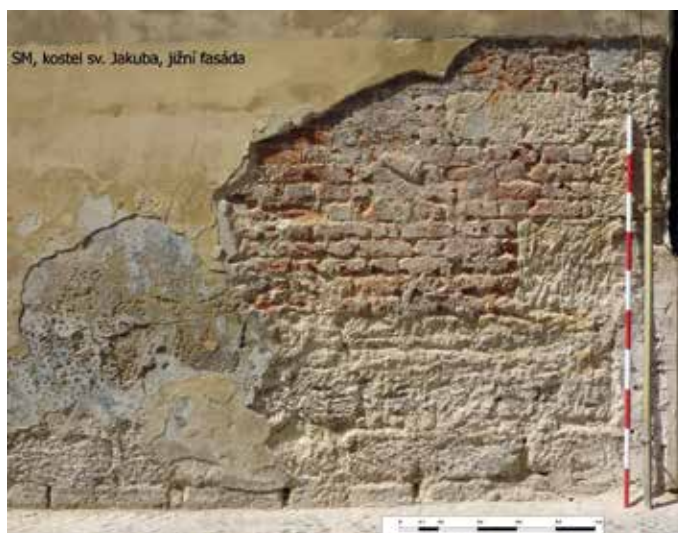
Zpracovatel: Ing. arch. Ladislav Bartoš

Během pokračující obnovy fasádního pláště jižní strany kostela svatého Jakuba byla provedena dílčí operativní dokumentace v rozsahu náleзовých situací, které byly viditelné během prohlídek stavby v červnu a červenci 2013. Kvůli překotnému postupu výstavby byly bohužel některé náleзовé situace opětovně zaomítány či přešpicovány dříve, než mohla být provedena alespoň jejich zběžná dokumentace.

Odpovídajícím způsobem mohlo být dokumentována přiléhající východní stěna jižní kaple při presbytáři.

Zdivo presbytáře, opěrných pilířů a jižní kaple vykazuje několik rozdílných charakteristik. Ve spodní části jde o kamenné zdivo z mohutných opukových kvádrů, ve vyšších partiích o cihelné zdivo vyzdžené v gotické vazbě. Rozměry použitých gotických cihel jsou cca 8 × 13 × 27 cm. Opěrné pilíře jsou cihelné nad jejich zúžením, tedy od výšky cca

6 m. Zdivo jižní stěny jižní kaple je cihelné již od úrovně cca 1 m nad chodníkem, pod touto úrovní je stěna vyzdžená ze čtyř řad opukových kvádrů. Podobnými kvádry je zpevněno také (jihovýchodní) nároží kaple (obr. 1). Ostění zazdženého gotického okna ve východní stěně kaple je pískovcové, ve viditelné části při vnějším líci je jeho profilace tvořena prostým okosem. Pískovcové bylo rovněž nalezené ostění vysokého gotického okna presbytáře, jehož profilace byla při

Obr. 1. Praha 1-Staré Město, kostel svatého Jakuba, jižní kaple – část jižní stěny při nároží (foto L. Bartoš, 2013).

barokní obnově kostela zčásti odsekána. Dokumentována byla okosená, cca 6 cm široká plocha mezi dvěma výžlabky v pozici vlevo od oválného okénka podkroví ve čtvrtém poli presbytáře, k němuž přiléhá východní zeď kaple.

Místa se vyskytuje přímé provázání opukových kvádrů a navazujícího cihelného zdiva. Takto jsou oba systémy propojeny například v nároží kaple, ale i lokálně v ploše zdiva opěráků presbytáře nad římsou. Opukové kvádřové zdivo tak zřejmě náleží do shodné stavební etapy s cihelným zdivem, nebo se jedná o etapy, které na sebe bez delší prodlevy navázaly. Jižní kaple Panny Marie pochází zřejmě z téže fáze výstavby, jako presbytář s opěrnými pilíři, je stavěna s využitím stejných materiálů a technologických postupů (opukové kvádry + cihly, formáty, vazba, úprava spárování, pískovcová ostění oken v cihelném zdivu). Barokní zazdívká v místech zazděných velkých gotických oken je smíšená, kombinující cihly a opuku. Na několika místech bylo možné dokumentovat původní středověkou úpravu spar cihelného zdiva. Pečlivě utažené spáry byly natřeny červenou barvou. Na jižní kapli byla nalezena přes červenou barvu spár přetažená další vrstvička, a to bílé spárovací malty, jinde nejspíše opadaná. Nález dokumentuje estetické řešení vrcholně gotické stavby, ponechané původně v režné podobě se zvýrazňujícím červeným nátěrem a kontrastním zdůrazněním bílých spar mezi cihlami.

Praha 1-Staré Město, čp. 212, Stříbrná 2

Zpracovatel: Ing. arch. Matouš Semerád

V roce 2013 byla dokončena celková oprava vnějšího pláště ne příliš nápadného domu, který se schovává za ohradní zdi lemující Stříbrnou a Náprstkovu ulici. Jeho počátky se ovšem datují již do poloviny 14. století, kdy byl součástí rožmberského dvorce.

Provedené práce otevřely cestu k podrobnému průzkumu všech povrchů a zdiva pod ním. Zjistilo se tak, že gotické obvodové zdivo domu je oproti našemu očekávání zachováno i v patře a obsahuje hned několik stavebních otvorů z původní výstavby. V severním průčelí bylo obje-

veno okno tvořené opukovým ostěním s vyžlabenou profilací a lemované omítkovou paspartou. V západním průčelí byla nalezena převetová nika o šířce 1 metr. Zcela výjimečné zjištění nás ovšem čekalo při dokumentaci jižní fasády. Ukázalo se, že její patrová část je vyzděna z gotických cihel spárovaných jemnější vápennou maltou, které tak kontrastovaly s jinak opukovým lícem jednotlivých průčelí (obr. 2). Cihly byly navíc již od počátku natřeny červenou barvou. Poprvé před provedením finální úpravy spár a podruhé při obnově nátěru.

V současnosti jsou obnovena všechna průčelí domu a přístaveb k ohradním zdem včetně zdi samotných. Neopravena tak zůstala pouze barokní brána na nároží, kterou vlastní jiný subjekt a měla by být předmětem samostatného projektu.

Obr. 2. Praha 1-Staré Město, čp. 212, jihovýchodní nároží patra. Pohled na rozšířenou sondu od východu (foto M. Semerád, 2013).

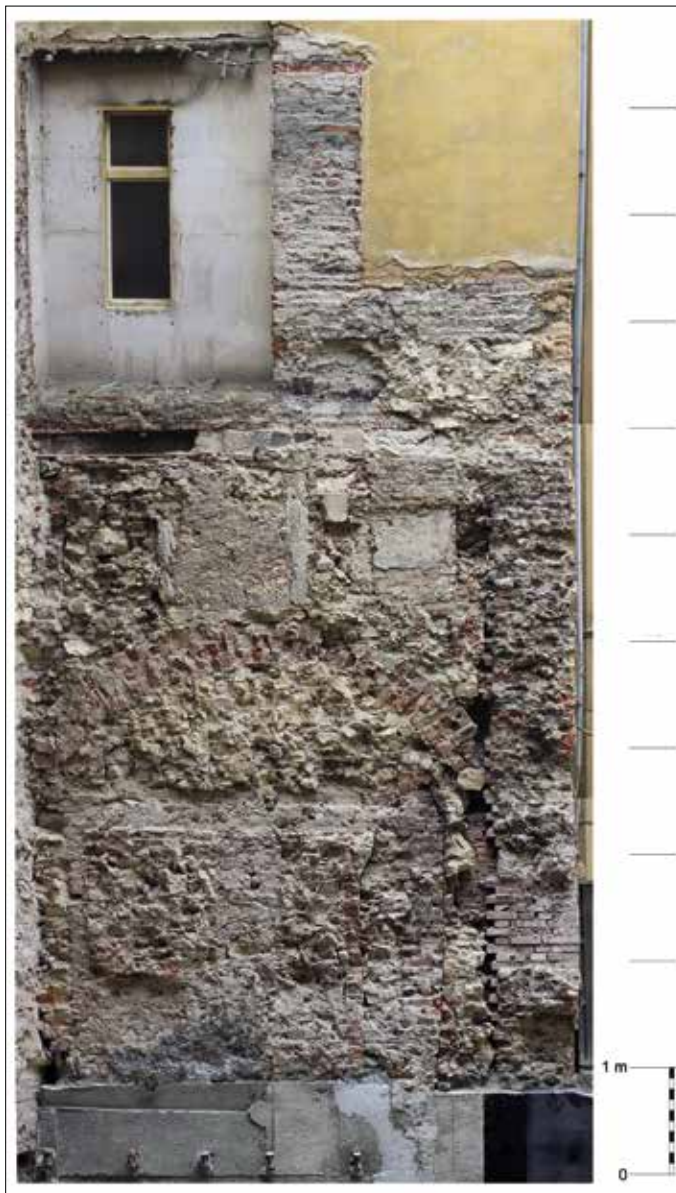
Praha 1-Staré Město, čp. 650, Rybná 3

Zpracovatel: Ing. arch. Ladislav Bartoš

Ve dvoře domu čp. 650 v Rybné ulici na Starém Městě v Praze byla v srpnu 2013 zpracovatelem OPD zjištěna stavební činnost a odhalené historické konstrukce z velké části ještě středověkého stáří. Ukázalo se, že terénní práce byly do té doby prováděny bez archeologického výzkumu, nadzemní historické konstrukce byly bohužel zčásti také odtěženy bez náležité dokumentace.

Dokumentována byla zejména rozsáhlá plocha v jihozápadním koutě dvora odhalující poměrně složitý vývoj konstrukcí od středověku až po současnost. Dochování středověkého zdiva velkého rozsahu a do značné výšky bylo v tomto místě velkým překvapením. Nejrozsáhlejší nálezová situace je totiž dnes součástí asanační výstavby z počátku 20. století. Dvorní křídlo domu čp. 650 bylo bez dokumentace zbořeno již v 70. letech, avšak jeho zadní (západní, jižní) stěny byly (v rozsahu, ve kterém přiléhaly k vyšším sousedním objektům) ponechány až do roku 2013, kdy byly odstraněny na počátku stavební činnosti. U tohoto dvorního křídla bývalo uváděno předpokládané barokní stáří, ve světle nedávných nálezů lze tušit, že obsahovalo značný podíl středověkých konstrukcí.

V rámci OPD bylo provedeno fotogrammetrické zaměření odhalených úseků západní a jižní stěny dvora, dále postupná podrobná dokumentace v jednotlivých úrovních v závislosti na postupném budování novostavby dvorního objektu v jihozápadním koutě. Mezi nejvýraznější nálezy patří segmentový pas z gotických cihel, včetně využití tvarovek při jeho druhotné úpravě, torzo opukového portálu a další dílčí nálezy v západní stěně (obr. 3), dobře dochovaná odkládací nika (včetně omítek) v jižní stěně. Kromě rozsáhlé nálezové situace v jihozápadním koutě bylo dokumentováno torzo ostění z gotických cihel v severovýchodním koutě dvora, v rámci suterénního zdiva uličního objektu.

Obr. 3. Praha 1-Staré Město, čp. 650, pozůstatek středověké stavby ve dvoře. Pohled na západní stěnu (fotogrammetrie J. Hlavatý, 2013).

Praha 1-Staré Město, čp. 735, Rámová 6, fasáda v Rámové ulici

Zpracovatel: Ing. arch. Ladislav Bartoš

V srpnu 2013 byla při probíhající opravě omítky uliční fasády v Rámové ulici otlučena téměř celá plocha přízemí, práce byly přerušeny a k přizvání zástupců NPÚ ÚOP HMP došlo až po zjištění, že na části fasády jsou pod silným omítkovým souvrstvím dochována renesanční sgrafitová

psaníčka. Část jejich plochy byla bohužel pravděpodobně zničena dělníky dříve, než byl význam nálezu rozpoznán a ohlášen.

Podrobně zdokumentována mohla být odhalená a neodstraněná část plochy sgrafita, související renesanční kamenná ostění dvou oken, která byla druhotně snížena zřejmě v souvislosti se zaklenutím přízemních prostor v barokním období (obr. 4).

Dále byly dokumentovány zajímavé mladší omítkové vrstvy a úpravy fasády – raně barokní malovaná omítka v červeno šedé kombinaci, pozdně barokní silná vyrovnávací omítka s bílým nátěrem a plastickým páskem kolem oken, klasicistní ploché šedé rámování kolem oken. K nejmladším dokumentovaným nálezům patřil prvorepublikový písmomalířský nápis v severní části fasády (z velké části čitelné bylo jméno podnikatele „RUDOLF GRO?ETZKY“). Ve spodní části, zbavené omítek, byl dokumentován charakter zdiva, otvory, zazdívky atd. V místě zalomení fasády byl odhalen opěrák z opukových kvádrů.

Obr. 4. Praha 1-Staré Město, čp. 735, nález renesanční sgrafitové fasády v Rámové ulici. Nálezová situace mezi okny v přízemí (foto L. Bartoš, 2013).

Praha 1-Staré Město, bývalý klášter paulánů na Staroměstském náměstí

Zpracovatel: Ing. arch. Matouš Semerád

V předloňském roce 2013 byl zahájen nedestruktivní stavebně historický průzkum suterénních a přízemních prostor bývalého kláštera paulánů čp. 930 na Staroměstském náměstí, který pak dále pokračoval operativním průzkumem a dokumentací i v roce následujícím. Realizace stavebně historického průzkumu byla vyvolána plánovanou adaptací na restauraci s vinárnou. Ten přinesl řadu nových zjištění, která významným způsobem zpřesnila dosavadní poznání historického vývoje objektu. Bylo potvrzeno zachování středověkých konstrukcí dvou měšťanských domů v celém půdorysu hlavního křídla, které byly sloučeny až na konci 17. století. V západní polovině směrem do Staroměstského náměstí byla zachycena mladší románská přístavba, k již známému jádru, jehož reliktů se nacházejí v hloubce parcely. Z dokumentace recentních průřezů do výběhů valených kleneb západního suterénu se ukázalo, že se za nimi skrývají omítané líce, a jsou tudíž vkládány dodatečně do původně plochostropých sklepů. U obou původně středověkých domů byla potvrzena existence zvýšených přízemí, která se postupně pod vlivem pozdně gotických a renesančních přestaveb snižují na úroveň okolního terénu.

Praha 2-Nové Město, kostel sv. Apolináře, Apolinářská, spodní část jižní fasády

Zpracovatel: Ing. arch. Ladislav Bartoš

V rámci zásahu směřujícího k omezení zvýšené vlhkosti v interiéru kostela byly v roce 2012 otlučeny omítky jižní fasády kostela do úrovně parapetní římsy. Odstraněné omítky byly novodobé,

cca z roku 1989. Zdivo pod nimi je z větší části středověké z doby výstavby kostela, je v poměrně dobrém stavu a vzdor předpokladům se jeví jako vcelku suché. OPD jižní fasády byl proveden v dubnu 2013, v srpnu téhož roku proběhl archeologický průzkum (č. výzkumu 2013/16 NPÚ) podél této stěny kostela, který umožnil prozkoumat také části stěn zakryté terénem.

Obr. 5. Praha 2-Nové Město, kostel sv. Apolináře, jižní fasáda. Zazděný portál jižního vstupu s odhaleným zdivem lodí a opěráků (foto L. Bartoš, 2013).

Středověké opukové zdivo nad soklovou římsou je homogenní, jsou v něm patrné dvě úrovně zazděných kapes po trámech lešení. Na několika místech se podařilo rozeznat rozhraní jednotlivých pracovních záběrů. Tato mírně zešíkmená rozhraní nasvědčují postupu výstavby od východu k západu. Ve druhém poli lodi (od presbytáře) se zachoval zazděný portálek jižního vstupu (obr. 5). Ten musel být zazděn již poměrně záhy po postavení kostela, protože jeho plocha je z interiéru překryta středověkými nástěnnými malbami. V koutě mezi lodí a presbytářem byly pozorovány stopy opálení opukového kamene (dle fotografie z konce 19. století zde stála drobnější dřevěná stavba, která mohla shořet). Dokumentováno bylo několik kamenických značek a nápisů na armovacích pískovcových kvádrech. Část kvádrů byla vyměněna při opravách v průběhu posledních dvou staletí, část se dochovala ze středověku. Sokly byly z valné části přezdívány v době novogotické obnovy kostela, kdy byla přistavěna sakristie.

Praha 6-Veleslavín, čp. 14, Veleslavínská 21

Zpracovatel: Ing. arch. Ladislav Bartoš

V roce 2013 byl objekt vyklizen v souvislosti s jeho koupí novým majitelem, vystěhováním dosavadních obyvatel a plánovanou rekonstrukcí. Při této příležitosti byl prováděn podrobný operativní průzkum a dokumentace zpřístupněného objektu, jednoho z nejstarších veleslavínských domů.

Byly dokumentovány pozoruhodné drobné sklepní prostory, vysunuté mimo půdorys nadzemního objektu. Základní dokumentace byla provedena také v klenutých prostorech přízemí. V patře byla zvláštní pozornost věnována největší prostora v jižním čele stavby, zaklenuté původně křížovou klenbou, v současnosti zbavené klenby i omítek (obr. 6). Místnost obsahuje kromě současných okeních otvorů i zazděné otvory v ose jižní a východní stěny,

Obr. 6. Praha 6-Veleslavín, čp. 14, jižní prostora v patře. Průhled z podkroví do místnosti s odbouranou křížovou klenbou (foto L. Bartoš, 2013).

v severní stěně odkládací niku. Zkoumán byl dále pozoruhodný komínový sopouch, zajišťující odkouření z několika topenišť, včetně černé kuchyně. Po odkrytí podlah byly v jihozápadním koutu severovýchodní místnosti odhaleny pozůstatky topeniště a ve zdivu za ním zazdívká špalety vstupu. V exteriéru byl dokumentován otisk odbouraného opěráku a historické omítky.

Průzkum otevřel několik zásadních otázek ohledně stáří, původního účelu a dispozičního řešení objektu. Nápadné a pro obytný venkovní objekt zcela netypické je hojné užití kleneb, včetně rozměrné křížové klenby v patře. To evokuje zcela jiné typologické druhy, o kterých lze v samém srdci historické obce uvažovat. Další informace by zřejmě mohl přinést archivní průzkum.

Seznam všech akcí OPD v roce 2013 (nálezové zprávy jsou uloženy v dokumentačních fondech Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v hlavním městě Praze)

- Praha 1-Hradčany, čp. 112/IV, Pohořelec 24, okno (Veronika Bartošová)
 Praha 1-Hradčany, čp. 169/IV, Úvoz 6, dřevěná mříž – dveře (Veronika Bartošová)
 Praha 1-Hradčany, čp. 180/IV, Loretánská 6, okno (Veronika Bartošová)
 Praha 1-Malá Strana, čp. 412/III, Újezd 17, barokní okno (Dorota Havlíková)
 Praha 1-Malá Strana, čp. 485/III, Lázeňská 2, barokní okna vikýřů (Veronika Bartošová)
 Praha 1-Malá Strana, čp. 550/III, Vítězná 8, balkonové dveře, okno (Dorota Havlíková)
 Praha 1-Malá Strana, býv. čp. 502/III, U Sovových mlýnů, ohradní zeď obsahující torzo zbořeného domu (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Malá Strana, čp. 528/III, Karmelitská 3, spodní část severní fasády (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Nové Město, čp. 135/II, Mikulandská 7, severní stěna (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Nové Město, čp. 146/II, V Jirchářích 5, sokl jižní fasády (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Nové Město, čp. 696/II, V Jámě 2, nálezy v 1. a 2. patře (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Nové Město, čp. 1116/II, Truhlářská 14, fasáda jihozápadního dvorního křídla (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Staré Město, kostel sv. Jakuba, jižní stěna presbytáře (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Staré Město, čp. 212/I, Stříbrná 2, fasády (Matouš Semerád)
 Praha 1 - Staré Město, čp. 213/I, Náprstkova 5, krov (Matouš Semerád)
 Praha 1-Staré Město, čp. 243/I, Husova 11, Řetězová 12, zdivo soklu (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Staré Město, čp. 269/I, Betlémské náměstí 1, zazděné kamenné články ve východní fasádě (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Staré Město, čp. 487/I, Železná 8, jižní část 1. patra (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Staré Město, čp. 596/I, Štupartská 10, Celetná 15, nálezy v suterénu a přízemí (Matouš Semerád, Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Staré Město, čp. 650/I, Rybná 3, jižní a západní stěna zbořeného dvorního křídla (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Staré Město, čp. 735/I, Rámová 6, fasáda v Rámové ulici (Ladislav Bartoš)
 Praha 1-Staré Město, čp. 930/I, Staroměstské náměstí 7, suterény, přízemí (Ladislav Bartoš, Nela Trachtová, Matouš Semerád)
 Praha 2-Nové Město, kostel sv. Apolináře, Apolinářská, spodní část jižní fasády (Ladislav Bartoš)
 Praha 2-Nové Město, čp. 375 a 376/II, Zítkovy sady 1 a 5, okno (Jana Červinková)
 Praha 2-Nové Město, čp. 499/II, U Nemocnice 2, okno (Jana Červinková)
 Praha 2-Nové Město, čp. 1654/II, Melounová 2, okno (Jana Červinková)
 Praha 2-Nové Město, čp. 1714/II, Benátská 7, okno (Jana Červinková)
 Praha 2-Nové Město, čp. 1907/II, Trojická 8, okno (Dorota Havlíková)
 Praha 2-Nové Město, čp. 1980/II, Rašínovo nábřeží 70, okno (Jana Červinková)
 Praha 2-Vinohrady, čp. 300 – hlavní nádraží, okno, dveře (Dorota Havlíková)
 Praha 2-Vyšehrad, čp. 86, Svobodova 2 – nádraží Vyšehrad, okno (Dorota Havlíková)
 Praha 2-Vyšehrad, čp. 128, Na Libušince 1, okno (Dorota Havlíková)
 Praha 6-Veleslavín, čp. 14, Veleslavínská 21, celý dům (Ladislav Bartoš)

Ladislav Bartoš, Matouš Semerád